

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ХОРТИЦЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ»
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ
ЗАСОБАМИ ГРУПОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ЗНАЧУЩОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконала студентка: _____ 4 _____ курсу _____
освітньо-професійна програма Соціальна педагогіка
спеціальність _____ 231 Соціальна робота _____
(шифр і назва спеціальності)
Р. Р. Старкова
(ініціали та прізвище)

Керівник старший викладач кафедри соціальної роботи,
к. пед. н. Казаннікова О. В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної
роботи МДПУ ім. Б. Хмельницького, к. пед. н,
Приладишева Л. М.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота «Профілактика булінгової поведінки підлітків засобами групової соціально значущої діяльності» 55 с., 3 рис., 45 джерел, 4 додатки.

Об'єкт дослідження – булінгова поведінка підлітків.

Предмет дослідження – профілактика булінгової поведінки підлітків засобами соціально значущої діяльності.

Методи дослідження – теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння), емпіричні (спостереження, анкетування, кількісний і якісний аналіз результатів). В дослідженні використано методики: опитувальник «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенка); опитувальник «Ризику булінгу» (за А. Бочавер, В. Кузнецової, Е. Біанкі, П. Дмитрівського, М. Завалишиної, Н. Капороской, К. Хломова). У роботі розглядається проблема булінгової поведінки підлітків.

За останній час в психолого-педагогічній літературі з проблеми поширеності насилля в загальноосвітніх закладах в наукових роботах авторів ряду країн, таких як Великобританія, Канада, США і Японія спостерігається науковий інтерес до питань, пов'язаних з соціальним явищем таким, як «Булінг», початок досліджень якого належить країнам скандинавського регіону. Зазначимо, що це явище, як показують багато фундаментальних робіт, що досліджують цей феномен, торкнулося більшості різних навчальних закладів у всьому світі, втому числі і України. Саме тому представляється актуальним і доцільним здійснення нашого наукового дослідження.

Результати дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» та опубліковані у збірнику матеріалів.

БУЛІНГОВА ПОВЕДІНКА, СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩА ДІЯЛЬНІСТЬ, ПІДЛІТКИ, ПРОФІЛАКТИКА, ДОСЛІДЖЕННЯ.

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена тим, що суттєві зміни в країні, а саме в економічній сфері та соціальній політиці, криза сучасної родини, безробіття, низький соціальний статус, перехід до нових орієнтирів – це все є головними чинниками, що сприяють процесу віктимізації неповнолітніх, тобто булінгу. Хоча підлітковий вік і є природно конфліктним, а участь підлітків у конфліктах є нормою, проблема булінгу відрізняється тим, що мова йде не про ситуативне протиріччя між двома, а у створенні підлітками усвідомленого статусу для обраної «жертви». Найближчим аналогом такого статусу може бути статус вигнанця, але проблема булінгової поведінки має інший характер – вона фіксує у кривдника відчуття безкарності, знімає моральні обмеження по відношенню до іншого, і в цілому має соціально-небезпечний характер, адже така поведінка регулюється не стільки нормами суспільства, нормами та цінностями підліткової групи, скільки блокуванням зворотнього зв'язку від «жертви» та оточуючих про аморальний хід конфлікту. Згідно з результатами дослідження, проведеного ЮНІСЕФ, нині 67 % дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу. 24 % дітей стали жертвами булінгу, 48 % нікому не розповідали про ці випадки [8, с. 8]. Це дуже прикра статистика, особливо тоді коли Україна переживає конфлікт, внаслідок чого майже 1,6 мільйона людей, у тому числі 220 тисяч дітей, стали внутрішньо переміщеними особами.

За даними моніторингу який був проведений Інститутом модернізації змісту освіти, фахівцями його психологічної служби у 2018-2019 роках було ухвалено близько 86 тисяч запитів від учасників освітнього процесу щодо протидії булінгу в закладах освіти. Зокрема, від батьків надійшло 27 772 звернень, від педагогічних працівників – 23 108, дітей – 30 178 та інших зацікавлених осіб – 5 490 звернень [8, с. 7].

Таке явище як булінг існує ще з давніх часів але звертати увагу на цю проблему стали нещодавно. Інтерес до булінгу почав з'являтися у ХХ столітті. Одні із перших систематичних досліджень проблеми булінгу належать

скандинавським вченим (П. Хайнеман, Д. Олвеус, Е. Роланд, А. Пікас). Вагомий внесок у вивчення явища булінгу як соціально-педагогічної проблеми зробили В. Ортон, Д. Лейн, І. Кон та інші. Серед числа українських вчених проблемою булінгу займалися такі дослідники як Л. Лушпай, Г. Алексеєнко, В. Стремецька, Д. Єршов, А. Барліт та інші. Але на жаль здебільшого проблема булінгу вивчалася зарубіжними авторами, а в Україні була досліджена відносно стисло, в основному тільки на теоретичному рівні. Булінг існує в колективах різного віку, проте саме для шкільного віку він несе негативні наслідки та є найбільш небезпечним. Особливого розповсюдження набувають саме систематичні прояви агресії одного підлітка по відношенню до інших дітей, а згодом у ситуацію цькування поступово долучається весь учнівський клас. Підлітковий вік є періодом перегляду соціальних стереотипів та набування нових, тому важливим є недопущення переходу звичайних підліткових конфліктів у форму деструктивного затяжного впливу. Науковці вважають, що актуальність і зростання значення розглянутої проблеми обумовлюється недостатньою психологічною готовністю педагогів, ряду категорій фахівців, батьків та відсутність системного забезпечення механізмів залучення підлітків до соціально значущої діяльності.

Виходячи з актуальності визначеної тематики дослідження, її недостатньої розробленості, теоретичної і практичної значущості була визначена тема дослідження, сформульовані її мета, завдання, обґрунтовані об'єкт і предмет.

Об'єкт дослідження: булінгова поведінка підлітків.

Предмет дослідження: профілактика булінгової поведінки підлітків засобами групової соціально значущої діяльності.

Мета: теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження булінгової поведінки підлітків.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до визначення поняття булінгової поведінки у сучасній соціально-педагогічній літературі.

2. Розкрити зміст та основні причини виникнення булінгової поведінки дітей підліткового віку.

3. Емпірично дослідити особливості прояву булінгової поведінки в учнів підліткового віку.

4. Розробити програму щодо профілактики булінгової поведінки підлітків з використанням соціально значущої діяльності.

Основні методи:

1. Теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

2. Експериментальні методи: спостереження, анкетування, кількісний і якісний аналіз результатів, констатувальний експеримент.

Експериментальна база: загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-III ст. комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради. Вибірка складалася з 20 дітей підліткового віку.

Практична значущість дослідження полягає у проведенні емпіричних досліджень щодо визначення схильностей підлітків до прояву булінгової поведінки та розробка програми профілактики булінгової поведінки з використанням групової соціально значущої діяльності.

Апробація результатів дослідження:

Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір: збірник тез доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 14 травня 2020 р.). Запоріжжя: Вид-во Хортицької національної академії, 2020 (подано до друку).

Структура бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 4 додатків. Загальний обсяг становить 55 сторінок, з яких 36 сторінок – основного тексту.

ВИСНОВКИ

Аналіз літератури з проблематики дослідження булінгової поведінки дозволяє стверджувати, що стурбованість сучасних дослідників про поширеність явища не є марною. Довготривале шкільне переслідування здатне завдати шкоди розвитку особистості підлітків. На жаль, наслідки булінгу носять і трагічний характер: жертви цькування здатні до прояву актів масового терору або ж зведення рахунків з життям. Булінг, будучи видом деструктивного конфліктної взаємодії, здатний миттєво спалахнути абсолютно в різних освітніх просторах. Але процес його запобігання, тривалість і обсяг наслідків буде залежати від комплексної профілактичної роботи. Феномен булінгової поведінки частково є наслідком прояву різного роду девіацій. Але з іншого боку, трапляється і те, що булінг провокує процвітанню суспільно небезпечної поведінки. Профілактика явища булінгової поведінки підлітків є одним з пріоритетних напрямків діяльності соціальної роботи. Своєчасна превенція булінгу знизить ризик розвитку конфліктів серед підлітків.

В ході проведення емпіричного дослідження щодо визначення ризику виникнення булінгової поведінки серед підлітків у загальноосвітній санаторній школі-інтернату I-III ступенів комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради було виявлено, що опитані учні мають низький ресурсний потенціал щодо протидії булінгової поведінки. Різке погіршення мікроклімату всередині класних колективів здатне спровокувати виникнення форм конфліктної взаємодії. Основною стратегією методики запобігання булінгу на нашу думку в освітній установі є залучення персоналу школи, учнів та їх батьків до вирішення цієї проблеми, підвищення їх обізнаності щодо ситуації булінгової поведінки. Слід звернути увагу на те що провідною діяльністю учнів ми відмітили соціально значущу діяльність, вона збагачуючи колектив і особистість соціально цінним досвідом, дозволяє кожному проявити і вдосконалювати кращі людські задатки і здібності, потреби і відносини, рости морально і духовно.

Для здійснення профілактичних заходів у школах щодо запобігання булінгу, нами було запропоновано програму первинних заходів для превенції булінгової поведінки серед підлітків.

Тематика програми виглядає наступним чином: прийоми командотворення як: «Послухайте!», «Я, знову Я і знову Я», «моє ІМ'Я», «Схожість та Відмінність», «Спільні цінності», виховний захід «Протидія булінгу в навчальному середовищі», рольова гра «Пошта».

Всі запропоновані нами превентивні заходи знижують вплив індивідуальних і групових факторів виникнення явища булінгу.

Отже можна констатувати, що сформульована мета дослідження досягнута, а завдання реалізовані.